

Losses of Science

УДК 016:929:595 [Bozhko M. P.]

© 1999 г. В. М. ГРАММА, Д. В. ВОВК

**БОЖКО МАРИЯ ПАВЛІВНА – ПРОФЕСОР ХАРКІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ:
БІОБІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК**

Божко Марія Павлівна (1896–1986) – одна з провідних українських афідологів її трудове і творче життя було пов'язано з кафедрою зоології біологічного факультету Харківського університету.

Народилась М. П. Божко у 1896 р. в с. Перекопці Роменського повіту Полтавської губернії (нині Сумська обл.). У 1928 р. закінчила Харківський інститут народної освіти.

Наукові дослідження розпочала аспіранткою в Асканії-Нова під керівництвом В. В. Станчинського і С. І. Медведєва, які проводили комплексні біоценологічні дослідження первісних цілинних степів України. М. П. Божко було запропоновано дослідити ґрунтову фауну найпростіших асканійського степу. З цієї теми вона у 1938 р. захистила кандидатську дисертацію. З 1940 р. М. П. Божко розпочала вивчати фауну попелиць України. В 1962 р. захистила докторську дисертацію на тему: «Фауна попелиць степової зони України». У 1964 р. присвоєно звання професора. Основний творчий доробок М. П. Божко – опис нових для науки видів попелиць на території України, Молдавії, Північного Кавказу. Більш детальні дані про характер її наукової діяльності наведено у попередній публікації [71].

Біобібліографічний покажчик, присвячений М. П. Божко, включає хронологічний список її публікацій, літературу про неї та допоміжні покажчики: 1) іменний, 2) таксономічний (алфавітний список описаних або помічених автором до опису нових таксонів (видів, родів) попелиць).

Даний таксономічний список розкриває таксономічний та іконографічний аспекти змісту наукових праць М. П. Божко із систематики попелиць. Нові таксони, що описані М. П. Божко, віднесені до визначальних таблиць, складених Г. Х. Шапошниковим [61], оскільки декілька описаних М. П. Божко видів і підвидів попелиць були введені в науковий обіг Г. Х. Шапошниковим, можливо на основі знайомства з її рукописними матеріалами (in litt.). Вони були описані М. П. Божко пізніше в роботі № 56 і в списку позначені зірочкою (*).

До кожного таксону приведені номери літературних джерел в хронології їх опису або згадки про них. Номери праць, в яких приведено найповніший опис видів, підкреслені. Після кожного номера показані номери сторінок і малюнків, а також дано латинську назву, якщо її написання відрізняється від офіційної. Для видів, родовий статус яких змінився, наведена система посилко. Перед синонімічною назвою стоїть знак рівняння (=). Для декількох помічених до опису видів наведено кормову рослину. Даний таксономічний список допоможе афідологу-початківцю, що розпочинає вивчати цю складну в морфологічному відношенні групу комах.

ХРОНОЛОГІЧНИЙ СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ М. П. БОЖКО

1. До питання протофауни деяких ґрунтів України // Уч. зап. Харьк. ун-ту. – 1936. – № 6–7. – С. 161–164, з 29 рис.
2. Протистофауна каштанових почв в Аскании-Нова: Дис. ... канд. биол. наук / Харьк. ун-т. – Харьков, 1938.
3. *Tardigraga* европейской части СССР // Праці Н. Д. зоол.-біол. ін-ту Харків. ун-ту. – 1936. – Т. 1: Ювіл. зб. до 130-річчя Харк. ун-ту. – С. 185–216. – Бібліогр.: С. 213 (25 назв.). Рез. англ. мовою.

4. Протистофауна каштанових ґрунтів посушливого степу Асканії-Нова // Праці Н. Д. зоол.-біол. ін-ту Харк. держ. ун-ту. – 1937. – № 4: Сектор екології. – С. 247–265. Рез. рос. та англ. мовами. – Бібліогр.: С. 262 (28 назв.).
5. Тардигради басейну р. Дінця і їх розподіл за біотопами // Праці Н. Д. зоол.-біол. ін-ту Харк. держ. ун-ту. – 1937. – № 4: Сектор екології. – С. 268–265. – Бібліогр.: 3 назв.
6. Матеріали до характеристики протистофауни солонцеватих ґрунтів на цілині в умовах меліорації // Тр. Н. И. зоол.-биол. ин-та Харьк. гос. ун-та. – 1940. – Т. 8–9. – С. 295–313, 3 42 рис. – Бібліогр.: 17 назв. Рез. англ. мовою.
7. Реакція протистофауни ґрунту на норми угноєння бурякових ланів // Тр. Н. И. зоол.-биол. ин-та Харьк. гос. ун-та. – 1940. – Т. 8–9. – С. 317–342. – Бібліогр.: 14 назв. Рез. англ. мовою.
8. Материалы по фауне тлей ползащитных полос Мариупольской лесопытной станции // Праці Н. Д. зоол.-біол. ін-ту Харк. держ. ун-ту. – 1941. – Т. 10–11. – С. 419–425. – Бібліогр.: 30 назв. Рез. англ. мовою.
9. К изучению тлей Харьковской области // Наук. хроніка Харьк. держ. ун-ту: зб. анот. – 1946. – № 3–4 (6–7): [Вип. Н. Д. ін-ту біології]. – С. 27.
10. К фауне тлей лесных ползащитных полос // Наук. хроніка Харьк. держ. ун-ту: зб. анот. – 1946. – № 3–4 (6–7): [Вип. Н. Д. ін-ту біології]. – С. 27.
11. Божко М. П. Від сільської школи до кафедри університету: [Розповідь канд. біол. наук М. П. Божко про свою роботу в школі] // Сталінські Кадри (ХГУ). – 1948. – 28 травня. – № 17.
12. К вопросу формирования фауны тлей искусственных лесонасаждений в степной зоне // Вторая экологическая конференция по проблеме: «Массовые размножения животных и их прогнозы», 1950 г.: Тез. докл. – К.: Изд-во КГУ, 1950. – Ч. 1. – С. 19–21.
13. К фауне тлей Одесской области // Уч. зап. / Харьк. гос. ун-та. – 1950. – Т. 33: Тр. НИИ биологии. – Т. 14–15. – С. 227–232. – Библиогр.: 4 назв.
14. К фауне тлей Провальской степи // Уч. зап. / Харьк. гос. ун-та. – 1950. – Т. 33: Тр. НИИ биологии. – Т. 14–15. – С. 125–134. – Библиогр.: 6 назв.
15. К фауне тлей Харьковской и Сумской областей // Уч. зап. / Харьк. гос. ун-та. – 1950. – Т. 33: Тр. НИИ биологии. – Т. 14–15. – С. 173–191. – Библиогр.: 16 назв.
16. Тли – Aphidoidea // Животный мир СССР. – М.; Л.: Изд-во АН СССР, 1950. – Т. 3: Зона степей. – С. 374–379. – Библиогр.: 8 назв.
17. К изучению тлей-вредителей полевых и огородных культур в лесостепной и степной зонах [Украины] // Вторая экологическая конференция по проблеме: «Массовые размножения животных и их прогнозы», 1950 г.: Тез. докл. – К.: Изд-во КГУ, 1951. – Ч. 3. – С. 41–46. – Библиогр.: 12 назв.
18. К сравнительному изучению тлей (Aphidoidea) опушек лиственных лесов и лесных ползащитных полос // Энтомол. обозрение. – 1951. – Т. 31, № 3–4. – С. 404–410. – Библиогр.: 3 назв.
19. О происхождении и формировании энтомофауны ползащитных полос в степной зоне УССР / С. И. Медведев, М. П. Божко, Д. С. Шапиро // Зоол. журн. – 1951. – Т. 30, вып. 4. – С. 309–318. – Библиогр.: 16 назв.
20. Тли-вредители древесных и кустарниковых пород ползащитных полос и питомников юга Украины // Защита лесонасаждений от вредителей и болезней: Тр. респ. конф. по вопросам развития степного лесоразведения в УССР / Ин-т. лесоводства АН УССР. – К., 1952. – С. 80–96.
21. Источники формирования фауны вредных насекомых ползащитных лесных полос / С. И. Медведев, М. П. Божко, Д. С. Шапиро // Защита лесонасаждений от вредителей и болезней: Тр. респ. конф. по вопросам развития степного лесоразведения в УССР / Ин-т. лесоводства АН УССР. – К., 1952. – С. 39–46.
22. О кормовых связях вредных видов тлей с естественными биотопами степи и лесостепи Украины // Энтомол. обозрение. – 1952. – Т. 32. – С. 43–49. – Библиогр.: 11 назв.
23. О влиянии орошения на энтомофауну в районе строительства Каховской ГЭС и Южно-Украинского канала / С. И. Медведев, М. П. Божко, Д. С. Шапиро // Зоол. журн. – 1952. – Т. 31, вып. 3. – С. 347–360.
24. Вредители агролесомелиоративных питомников / С. И. Медведев, А. Г. Тремль, М. П. Божко, Д. С. Шапиро // Уч. зап. Харьк. ун-та. – 1953. – Т. 48: Тр. НИИ биологии. – Т. 18. – С. 7–46. – Библиогр.: 9 назв.
25. О времени применения гексахлорана в борьбе с тлями / М. П. Божко, Е. А. Лимонова // Уч. зап. Харьк. ун-та. – 1953. – Т. 48: Тр. НИИ биологии. – Т. 18. – С. 57–61. – Библиогр.: 15 назв.

26. Фауна тлей (Aphididae) Владимирской лесоопытной станции // Уч. зап. Харьк. ун-та. – 1953. – Т. 48: Тр. НИИ биологии. – Т. 18. – С. 135–148. – Библиогр.: 17 назв.
27. Фауна тлей (Aphididae) луговой Михайловской степи Сумской области // Уч. зап. Харьк. ун-та. – 1953. – Т. 48: Тр. НИИ биологии. – Т. 18. – С. 163–169. – Библиогр.: 18 назв.
28. Фауна тлей (Aphididae) Стрелецкой степи Ворошиловградской области // Энтومол. обозрение. – 1953. – Т. 33. – С. 179–193.
29. Фауна тлей (Aphididae) Хомутовской степи Сталинской области // Уч. зап. Харьк. ун-та. – 1953. – Т. 48. – С. 149–162. – Библиогр.: 18 назв.
30. Новые виды тлей (Aphididae) из степной зоны Украины // Энтومол. обозрение. – 1953. – Т. 33. – С. 291–296.
31. К познанию эколого-географических особенностей фауны тлей (Aphididae) степной зоны Украины // Третье совещание Всесоюзного энтомологического общества. Тбилиси 4–9 окт. 1957 г.: Тез. докл. – М.; Л.: Изд-во АН СССР, 1957. – Ч. 1. – С. 6–7.
32. К характеристике фауны тлей (Aphididae) Восточного Предкавказья // Уч. зап. Харьк. гос. ун-та. – 1957. – Т. 84: Тр. НИИ биологии и биол. фак-та. – Т. 27. – С. 39–50. – Библиогр.: 17 назв.
33. Материалы к изучению фауны тлей (Aphidoidea) Крыма // Уч. зап. Харьк. гос. ун-та. – 1957. – Т. 90: Тр. НИИ биологии и биол. фак-та. – Т. 30. – С. 207–222. – Библиогр.: 30 назв.
34. Материалы к познанию фауны тлей (Aphidoidea) правобережной Украины и Молдавии // Уч. зап. Харьк. гос. ун-та. – 1957. – Т. 90: Тр. НИИ биологии и биол. фак-та. – Т. 30. – С. 223–240. – Библиогр.: 10 назв.
35. Фауна попилиць (Aphidoidea) відкритих просторів європейської частини СРСР та Північного Кавказу // Проблеми ентомології на Україні: До 100-річчя Всесоюзн. ентومол. т-ва / АН УРСР. Укр. ентومол. т-во. – К.: Вид-во. АН УРСР, 1959. – С. 20–24.
36. Фауна попилиць (Aphidoidea) гірського Криму та гірсько-лісового поясу Західного Кавказу // Проблеми ентомології на Україні: До 100-річчя Всесоюзн. ентومол. т-ва / АН УРСР. Укр. ентومол. т-во. – К.: Вид-во. АН УРСР, 1959. – С. 24–27.
37. Фауна тлей (Aphidoidea) степной зоны Украины и лесостепи её Левобережья: Дис. ... доктора биол. наук. – Харьков, 1960. – 1756 с.
38. Новый род и новые виды тлей (Homoptera, Aphidoidea) с юга Украины, Молдавии и Предкавказья // Тр. Всесоюзн. энтومол. о-ва. – 1961. – Т. 48. – С. 5–37, з 33 рис. – Библиогр.: 20 назв.
39. Фауна тлей (Aphidoidea) степной зоны Украины и лесостепи её Левобережья: Автореф. дис. ... доктора биол. наук. – К., 1962. – 40 с. (Академия наук СССР. Отделение биологических наук).
40. Об адаптациях у тлей степной зоны // Вопросы экологии. – По материалам 4-ой экол. конф. – К.: Высшая школа, 1962. – Т. 7: Вопросы экологии наземных беспозвоночных. – С. 11–12.
41. К вопросу о зональном распределении тлей (Aphidoidea) Левобережной Украины // Вторая Межведомственная научная конференция по изучению природных и трудовых ресурсов, размещению промышленности и сельского хозяйства Украины и их использованию. 11–13 дек. 1963 г.: Тез. докл. – Харьков, 1963. – Вып. 7: Почвенно-биологическая секция. – С. 87–90.
42. Ксероморфные тли (Homoptera, Aphidoidea) степной зоны Украины и соображения об их происхождении // Уч. зап. Харьк. гос. ун-та. – 1963. – Т. 140: Тр. биол. фак-та по генетике и зоологии. – Т. 36. – С. 108–143. – Библиогр.: 17 назв.
43. Развитие тлей (Aphidoidea) в условиях антропогенного ландшафта и возможности предупреждения их массового размножения // Пятое совещание Всесоюзн. энтومол. о-ва. Ташкент, сент. 1963 г.: Тез. докл. – М.; Л.: Изд-во АН СССР, 1963. – С. 8–9.
44. К вопросу изученности фауны тлей (Aphidoidea) Украины и сопредельных районов // Материалы зоологического совещания по проблеме: «Биологические основы реконструкции, рационального использования и охраны фауны южной зоны европейской части СССР»: Краткое содержание докладов. – Кишинев, 1965. – С. 325–329.
45. Новый вид тлей (Homoptera, Aphididae) из Крыма // Вестн. Харьк. ун-та. – 1965. – № 11 (35). – Сер. биол. – Вып. 1. – С. 102. – Библиогр.: 2 назв.
46. Тли (Aphidoidea) восточной (Левобережной) Украины // Природные и трудовые ресурсы Левобережной Украины и их использование: Матер. 2-й межвед. науч. конф. – М., 1966. – Т. 7: Геоморфология, климат, почвы, растительность и животный мир. – С. 320–324.
47. К фауне дендрофильных тлей Левобережной Украины // Природные и трудовые ресурсы Левобережной Украины и их использование: 3-я Межвед. научн. конф. 27–30 ноября

- 1967 г.: Тез. докл. – Харьков, 1967. – Вып. 4: Физическая география, почвоведение, биология и охрана природы. – С. 163–165.
48. К географическому анализу и вопросу о происхождении фауны тлей (Aphidoidea) степной зоны Украины // Биологическая наука в университетах и педагогических институтах Украины за 50 лет: Материалы межвуз. респ. конф. – Харьков, 1968. – С. 245–246.
 49. Взаимоотношения индивидуального и исторического развития // Философия и естествознание: Материалы научно-метод. конф. проф.-препод. состава ХГУ на тему: «Роль естественных наук в формировании диалектико-материалистического мировоззрения студентов», 17–19 апр. 1967 г. – Харьков: Изд-во ХГУ, 1968. – С. 95–103.
 50. Тли дуба и бука в лесах Молдавии / Б. В. Верещагин, М. П. Божко // Вредная и полезная фауна беспозвоночных Молдавии. – Кишинев: Карта Молдовиняскэ, 1969. – Вып. 4–5. – С. 131–147, с 8 рис. – Библиогр.: 26 назв.
 51. К биологии и морфологии вредителя можжевельника *Cinara (Cupressobium mordvilkoii) Pasek* / М. П. Божко, Е. В. Шаруда // Вестн. Харьк. ун-та. – 1970. – № 39: Серия биол. – Вып. 2. – С. 70–74. – Библиогр.: 7 назв.
 52. Пути биологического прогресса у тлей / М. П. Божко, Е. В. Шаруда // Шестой съезд ВЭО. Воронеж, 17–23 авг. 1970 г.: аннот. докл. – Воронеж: Центр.-Чернозём. кн. изд-во, 1970. – С. 25.
 53. Дендрофильные тли (Homoptera, Aphidinae) Джаныбекского стационара и его окрестностей / М. П. Божко, Г. В. Линдемман, В. Е. Пахомова // Животные искусственных насаждений в глинистой полупустыне. – М.: Наука, 1971. – С. 104–119. – Библиогр.: 17 назв.
 54. Наиболее вредные виды тлей (Homoptera, Aphidinae) сельскохозяйственных и лесных растений Левобережной Украины // Природные и трудовые ресурсы Левобережной Украины и их использование: Материалы 3-ей Межвед. научн. конф. – М.: Недра, 1972. – Т. 13: Почвы, биология и охрана природы. – С. 114–119.
 55. К зоогеографическому анализу тлей (Homoptera, Aphidinae) Украины // Актуальные вопросы зоогеографии: 6-я Весоюз. зоогеогр. конф., сент. 1975 г.: Тез. докл. – Кишинев: Штиинца, 1975. – С. 25–26.
 56. Тли кормовых растений. – Х.: Вища школа, 1976. – 136 с.+16 нenum. с. таблиц. – Библиогр.: С. 131–133 (57 назв.). Систем. список тлей: С. 119–124. Предм. указ.: С. 126–130.

ЛІТЕРАТУРА ПРО М. П. БОЖКО

57. Зоолого-біологічний науково дослідний інститут при Харківському державному університеті. Матеріали з історії інституту до 130-річного ювілею ХДУ // Пр. Н. Д. зоол.-біол. ін-ту. Харк. держ. ун-ту. – 1936. – Т. 1: Ювіл. зб. – С. 261–286.
С. 261, 265, 266, 279–280, 281: про М. П. Божко.
58. Махінко В. І. Науково-дослідний зоолого-біологічний факультет Харківського державного університету ім. О. М. Горького за 10 років (1930–1940) // Праці Н. Д. зоол.-біол. ін-ту Харків. держ. ун-ту. – 1940. – № 10–11. – С. 1–15.
С. 4, 10–11, 12–13: про М. П. Божко.
59. Волчанецкий И. Б., Медведев С. И., Воловик М. П. Очерк по истории зоологии в Харьковском университете // Уч. зап. Харьк. ун-та. – 1955. – Т. 59: Тр. НИИ биологии и биол. факультета. – Т. 22: Очерки по истории биологии в Харьковском университете. – С. 81–122. – Библиогр.: С. 111–122 (333 назв.), с 5 груп. фото.
С. 100–101, 104, 106, 107: о М. П. Божко. Фото № 2: кафедра зоологии позвоночных: нижний ряд (слева направо): сидят: доцент М. П. Божко (вторая слева).
60. Маркевич О. П. До історії ентомологічних досліджень на Україні: до 100-річчя Всес. ентомол. т-ва. – К.: Вид-во АН УРСР, 1959. – С. 13–18.
С. 15: про М. П. Божко.
61. Шапошников Г. Х. 4. Подотряд *Aphidinea* – Тли // Определитель насекомых европейской части СССР. – М.; Л.: Наука, 1964. – Т. 1. – С. 489–616.
С. 592: Описан новый подрод *Vozkoja*, названный в честь М. П. Божко. Приведен 1 род, 34 вида, 2 подвида, описанные М. П. Божко. Автор свёл в синонимы 8 видов и подвида тлей.
62. Медведев С. И. О состоянии изученности энтомофауны и проблемах энтомологии южной зоны европейской части СССР // Материалы зоологического совещания по проблеме «Биологические основы реконструкции, рационального использования и охраны европейской части СССР»: кратк. содерж. докладов. – Кишинев, 1965. – С. 385–394.

С. 388, 390: о М. П. Божко.

63. Божко Марія Павлівна: [Короткі біографічні дані] // Учені вузів Української РСР. – К.: Вид-во Київ. ун-ту, 1968. – С. 64–65.
64. Мазурмович Б. М. Развитие зоології на Україні. – К.: Вид-во КДУ, 1972. – 230 с.
С. 12, 120, 121: про М. П. Божко.
65. Литвинов Б., Шаруда Г. Мнение о книге: [рец.] // Кр. знамя. 1979. – 2 марта; [рец. на кн.]: Божко М. П. Тли кормовых растений. – Х.: Вища школа при ХГУ, 1976. – 136 с., 16 ил. с.
66. Крыжановский О. Л. Некоторые итоги исследований по фаунистике насекомых в европейской части СССР // 7-й Международный симпозиум по энтомофауне Средней Европы: Матер. (Ленинград, 19–24 сент. 1977 г.). – Л., 1979. – С. 47–55.
С. 50: о М. П. Божко.
67. Монченко В. И. Фауна и систематика свободно живущих беспозвоночных // Развитие биологии на Украине: в 3-х томах. – К.: Наук. думка, 1985. – Т. 3.: Развитие зоологических и гидробиологических исследований ... – С. 11–41.
С. 14, 21: о М. П. Божко.
68. Поздравляем с юбилеем: к 90-летию со дня рождения доктора биол. наук, проф. М. П. Божко // Защита растений. – 1987. – № 3. – С. 25.
69. Грама В. М. Основні шляхи розвитку ентомологічних та аранеологічних досліджень у Харкові (1832–1991) // 4-ий з'їзд Українського ентомологічного товариства. Харків, вересень, 1992 р.: Тези доповідей. – Х., 1992. – С. 5–9.
С. 7: про М. П. Божко.
70. Рідний Край: навч. посіб. з народознавства / За ред. акад. АПН України І.Ф. Прокопенка. – Харків, 1994. – 582 с.
С. 59: про М.П. Божко.
71. Грама В. М. До 100-річчя з дня народження М. П. Божко, професора Харківського університету // Изв. Харьк. энтомол. о-ва. – 1996. – Т. 4, вып. 1–2. – С. 164–165. – Библиогр.: 6 назв.
72. Посылаева Г. А. Учёный с большой буквы (к 100-летию со дня рождения М. П. Божко) // Изв. Харьков. энтомол. о-ва. – 1996. – Т. 4, вып. 1–2. – С. 166–167.

ІМЕННИЙ ПОКАЗЧИК

Верещагин Б. В.	50	Медведев С. И.	19, 21, 23, 24, 59, 62
Воловик М. П.	59	Монченко В. И.	67
Волчанецкий И. Б.	59	Пахомова В. Е.	53
Грама В. М.	69, 71	Посылаева Г. Н.	72
Крыжановский О. Л.	66	Прокопенко І. Ф.	70
Лимонова Е. А.	25	Тремль А. Г.	24
Линдеман Г. В.	53	Шапиро Д. С.	19, 21, 23, 24
Литвинов Б.	65	Шапошников Г. Х.	61
Мазурмович Б. М.	64	Шаруда Г.	65
Маркевич О. П.	60	Шаруда Е. В.	51, 52
Махінько В. І.	58		

АЛФАВІТНИЙ СПИСОК ОПИСАНИХ АБО ПОМІЧЕНИХ М. П. БОЖКО ДО ОПИСУ НОВИХ ТАКСОНІВ (РОДІВ, ВИДІВ, ПІДВИДІВ) ПОПЕЛИЦЬ.

- Acyrtosyphon (Hottesina) peucedani* Bozhko sp. n. – 35 (С. 22: *Hottesina peucedani* sp. n.); 56 (С. 70, рис. 54).
- Ahoecia corni-marit* Bozhko sp. n. – 32 (С. 42–44, рис. 1); 56 (С. 53, рис. 12в); 61 (С. 527).
- Aphis (Uraphis) agrariae* Bozhko sp. n. – 56 (с. 108–109, in litt, рис. 181).
- Aphis agrimoniae ucrainica* Bozhko sp. n. – 56 (С. 63–64, рис. 50).
- Aphis (Uraphis) bupleuri-sensoriata* Bozhko sp. n. – 35 (С. 22); 56 (С. 70–71, рис. 156).
- Aphis (Pergandeida) eringii-glomeratus* Bozhko sp. n. – 34 (С. 231); 35 (С. 21); 42 (С. 111–112); 56 (С. 71, рис. 157).
- Aphis eupatorii* Bozhko sp. n. – 56 (С. 84).
- Aphis eysimachiae* Bozhko sp. n. – 56 (С. 96, рис. 68).
- Aphis (Pergandeida) glareosae* Bozhko sp. n. – 28 (С. 186); 35 (С. 21); 42 (С. 109–111, рис. 1); 56 (С. 108).
- Aphis glatiolae* Bozhko sp. n. – 56 (С. 111).

- Aphis (Cerosipha) helianthemii obscurum* Bozhko ssp. n. – 33 (C. 214, in litt, рис. 7); 38 (C. 14, 16, рис. 8; *Aphis helianthemii obscura* Bozh.); 56 (C. 107); 61 (*Aphis helianthemii obscura* Bozh. ssp. n.).
- Aphis jurineae* Bozhko sp. n. – 30 (C. 292–293, рис. 2); 35 (C. 22); 56 (C. 85).
- Aphis (Uraphis) lini* Bozhko sp. n. – 36 (C. 25); 56 (C. 18, рис. 96).
- Aphis orchidis* Bozhko sp. n. – 56 (C. 67, рис. 150).
- Aphis pyriphaga* Bozhko sp. n. – 56 (C. 10–11, рис. 5).
- Aphis senecionis-doriae* Bozhko sp. n. – 27 (C. 166); 28 (C. 187); 30 (C. 293–294, рис. 3); 35 (C. 23); 56 (C. 108).
- Aphis senecionis-doriae fluviatilis* Bozhko ssp. n. – 35 (C. 23: *Aphis senecionis-doriae fluviatilis* Bozhko ssp. n.); 56 (C. 81).
- Aphis (Uraphis) sensoriata-euphorbii* Bozhko sp. n. – 56 (C. 109, рис. 80).
- Aphis (Toxoptera) silami* Bozhko sp. n. – 56 (C. 68).
- Aphis (Brachisiphon) thalictri orangii* Bozhko ssp. n. – 56 (C. 99, рис. 70).
- Aphis tomentosi* Bozhko sp. n. – 56 (C. 76–77).
- Aphis viridescens* Bozhko sp. n. – 56 (C. 75–76).
- Bacyllaphis pallida taurica* Bozhko ssp. n. – 36 (C. 25: *Bacyllaphis*).
- Brachycaudus (Brevicaudus) cerinthis* Bozhko sp. n. – 32 (C. 42: in litt.); 34 (C. 229: in litt., рис. 3); 35 (C. 22); 36 (C. 24); 38 (C. 13–14, рис. 7); 56 (C. 110); 61 (C. 587).
- Brachyunguis (Parabrachyunguis) agrariae* Bozhko sp. n. – 36 (C. 25: на *Euphobiae*).
- Brachyunguis agriphylli* Bozhko sp. n. – 56 (C. 105–106).
- Brachyunguis cynanchi-acutii* Bozhko sp. n. – 35 (C. 23); 42 (C. 115–117, рис. 7–9); 56 (C. 72, рис. 159).
- Brachyunguis (Parabrachyunguis) lini* Bozhko sp. n. – 36 (C. 25: на *Linum*).
- Brevicoryne crambe* Bozhko sp. n. – 14 (C. 132, рис. 1a–r); 35 (C. 21: *Brevicoryne crambinis* Bozh.); 42 (C. 137: *Brevicoryne crambinis* Bozh.); 56 (C. 101, рис. 72: *Brevicoryne (Bozhkoja) crambinis* Bozh.); 61 (C. 592: *Brevicoryne (Bozhkoja subgen. n.) crambe* Bozh. (= *crambinis-tataricae* Bozh.)).
- Brevicoryne crambinis-tataricae* Bozhko sp. n. – 28 (C. 187: *Brevicoryne crambinis-tataricae* Bozh. sp. n.); 30 (C. 294–296, рис. 4); 35 (C. 21); 42 (C. 137); 61 (C. 592: *Brevicoryne (Bozhkoja subgen. n.) crambe* Bozh. (= *crambinis-tataricae* Bozh.)).
- Capitophorus leonuridis* Bozhko sp. n. – 27 (C. 165) см. *Cryptomyzus leonuri* Bozhko sp. n.
- Chaitophorus (Allarctaphis) agropirocola* Bozhko sp. n. – 35 (C. 21: на *Salix*).
- Chaitophorus quinque-maculatus* Bozhko sp. n. – 56 (C. 40–41: in litt., рис. 34).
- Chaitosiphella stipifolii* Bozhko sp. n. – 35 (C. 23: *Chaetosiphella stipifolii* sp. n.).
- Chomaphis (Toxoptera) arctiumi* Bozhko sp. n. – 56 (C. 77, рис. 59).
- Chondrillobium* Bozhko gen. n. – 38 (C. 19, рис. 13–15).
- Chondrillobium junceae* Bozhko sp. n. – 38 (C. 19–20, рис. 13–15); 56 (C. 83, рис. 63: *Chondrillobium blattnei* Pint (= *Chondrillobium junceae* Bozh.); 61 (C. 547: *Chondrillobium blattnei* Pint. (= *Chondrillobium junceae* Bozh.)).
- **Coloradoa brevisiphon* Bozhko sp. n. – 56 (C. 88); 61 (C. 596).
- Coloradoa (Neaphis) procerae* Bozhko sp. n. – 35 (C. 23: *Neaphis procerae* Bozhko sp. n.); 42 (C. 135–137, рис. 26–27: *Neaphis procerae* Bozhko sp. n.); 56 (C. 88, рис. 64); 61 (C. 596).
- Cryptomyzus leonuri* Bozhko sp. n. – 27 (C. 165: *Capitophorus leonuridis* Bozhko sp. n.); 34 (C. 234–235: in litt., рис. 5); 35 (C. 22); 38 (C. 18–19, рис. 10–12); 56 (C. 113); 61 (C. 608: *Cryptomyzus (Myzella) leonuri* Bozh.).
- Cryptosiphon caspicae* Bozhko sp. n. – 35 (C. 23); 42 (C. 118–119, рис. 10); 56 (C. 89); 61 (C. 579).
- Dactynotus (Uromelan) hieracioides* Bozhko sp. n. – 33 (C. 217: in litt., рис. 13–14); 38 (C. 20, 22–23, рис. 16–17); 56 (C. 83); 61 (C. 614).
- Dactynotus (Paczoskia) jurineicola* Bozhko sp. n. – 56 (C. 85: in litt., рис. 165).
- Dactynotus phytheumae* Bozhko sp. n. – 14 (C. 132–133, рис. 2: *Megalosiphum phytheumae* Bozhko sp. n.); 29 (C. 152: *Dactynotus phytheumae* Bozh.); 35 (C. 22: *Dactynotus phytheumatis* Bozh.); 56 (C. 98); 61 (C. 613: *Dactynotus phytheumae* Bozh.).
- Dactynotus ptarmicae* Bozhko sp. n. – 35 (C. 22); 56 (C. 95).
- Dactynotus scrophulariae* Bozhko sp. n. – 56 (C. 111: in litt.).
- Dactynotus (Uromelan) stachydis* Bozhko sp. n. – 33 (C. 217–218: in litt., рис. 15–16); 38 (C. 23, рис. 18–19); 56 (C. 112); 61 (C. 614).
- Dactynotus (Eurythaphis) tussilaginis petasitis* Bozhko ssp. n. – 36 (C. 25: *Eurythaphis (Dactynotus) tussilaginis petasitis* ssp. n.); 56 (C. 81, рис. 61).
- Debilisiphon peucedani-carvifoliae* Bozhko sp. n. – 42 (C. 124–125, рис. 17); 56 (C. 70); 61 (C. 578).

- Debilisiphon seselii* Bozhko sp. n. – 35 (C. 22: *Debilisiphon seselii* Bozh. sp. n.); 42 (C. 122–124, рис. 15–16: *Debilisiphon seseli* Bozhko sp. n.); 56 (C. 70: *Debilisiphon seselii* Bozh.); 61 (C. 577).
- Drepanosiphum steveni* Bozhko sp. n. – 33 (C. 211: in litt., рис. 6: *Drepanosiphum steveni* Bozhko sp. n.); 38 (C. 10–12, рис. 5: *Drepanosiphum steveni* Bozh.); 56 (C. 51); 61 (C. 537).
- Eulachnus tauricum* Bozhko sp. n. – см. *Protolachnus tauricus* Bozh.
- Hottesina peucedani* Bozhko sp. n. – см. *Acyrtosiphon (Hottesina) peucedani* Bozh.
- Lipaphis rossi conringiae* Bozhko ssp. n. – 34 (C. 233: in litt., рис. 4); 38 (C. 16–18, рис. 9: *Lipaphis (Lipaphidoides) rossi conringiae* ssp. n.); 56 (C. 101–102); 57 (C. 591).
- Macrosiphoniella arenariae* Bozhko sp. n. – 30 (C. 291–292, рис. 1); 35 (C. 22); 56 (C. 90, рис. 169); 61 (C. 615).
- Macrosiphoniella asteris villosae* Bozhko sp. n. – 46 (C. 324: на груднице (*Linosyrus*) – см. *M. (Asterobium) ucrainica* Bozhko sp. n.).
- Macrosiphoniella austriacae* Bozhko sp. n. – 34 (C. 236: in litt., рис. 7); 38 (C. 26–27, рис. 23); 56 (C. 88–89); 61 (C. 665).
- Macrosiphoniella cymbariae* Bozhko sp. n. – 46 (C. 324); 56 (C. 112: in litt.).
- Macrosiphoniella femorata* Bozhko sp. n. – 56 (C. 82).
- Macrosiphoniella galatellae* Bozhko sp. n. – 28 (C. 182); 29 (C. 152); 32 (C. 45); 35 (C. 23); 46 (C. 324); 56 (C. 86); 61 (C. 615).
- Macrosiphoniella lithospermi* Bozhko sp. n. – 35 (C. 22); 46 (C. 324); 56 (C. 110: *Macrosiphoniella lithospermii* Bozh.); 61 (C. 615).
- Macrosiphoniella (Ramitrichophorus) medvedevi* Bozhko sp. n. – 15 (C. 189–190, рис. 1: *Metopeurum medvedevi* Bozhko sp. n.); 27 (C. 168: *Ramitrichophorus = Metopeurum*), 32 (C. 49, рис. 6: *Ramitrichophorus = Metopeurum medvedevi* Bozh.); 35 (C. 22: *Ramitrichophorus medvedevi* Bozh.); 42 (C. 125–126: *Ramitrichophorus medvedevi* (Bozh.)); 56 (C. 95); 61 (C. 615).
- Macrosiphoniella moldavica* Bozhko sp. n. – 34 (C. 237: in litt., рис. 8); 38 (C. 27–28, рис. 24); 56 (C. 89); 61 (C. 615).
- Macrosiphoniella (Ramitrichophorus) paradoxa* Bozhko sp. n. – 32 (C. 47–48, рис. 5: *Ramitrichophorus paradoxus* Bozhko sp. n.); 35 (C. 23: *Ramitrichophorus paradoxum* Bozh.); 56 (C. 95, рис. 175); 61 (C. 615).
- Macrosiphoniella procerae* Bozhko sp. n. – 28 (C. 182); 56 (C. 88); 61 (C. 615).
- Macrosiphoniella scopariae* Bozhko sp. n. – 35 (C. 22: *Macrosiphoniella scepariae* Bozh. sp. n.); 56 (C. 91).
- Macrosiphoniella stageri ucrainica* Bozhko ssp. n. – 35 (C. 22).
- Macrosiphoniella tuberculatum-artemisicola* Bozhko sp. n. – 33 (C. 216: in litt., рис. 11–12); 38 (C. 24, 26, рис. 20–22); 56 (C. 89); 61 (C. 615).
- Macrosiphoniella (Asterobium) ucrainica* Bozhko sp. n. – 46 (C. 324: *Macrosiphoniella asteris villosae* ssp. n.); 56 (C. 86, рис. 167).
- **Macrosiphoniella xerathemi* Bozhko sp. n. – 36 (C. 25); 45 (C. 102: in litt., рис. 1); 56 (C. 85–86, рис. 166); 61 (C. 615: *Macrosiphoniella xeranthemi* Bozh. (in litt.) et H. R. L. (in litt.)).
- Microsiphum elegans* Bozhko sp. n. – 35 (C. 23: *Macrosiphon elegans* Bozhko sp. n.); 56 (C. 94: in litt., рис. 66).
- Macrosiphum mulgedii ucrainica* Bozhko ssp. n. – 35 (C. 22: *Macrosiphum mulgedii ucrainica* Bozhko ssp. n.).
- Masonaphis azaleae caucasicum* Bozhko ssp. n. – 36 (C. 27: *Masonaphis (Ericobium) azaleae caucasicum* Bozhko ssp. n.); 56 (C. 71–72, рис. 55).
- Megalosiphum phyteuma* Bozhko sp. n. – см. *Dactynotus phytheumae* Bozhko sp. n.
- Metopeurum achilleae* Bozhko sp. n. – 35 (C. 21, 22); 42 (C. 126–128, рис. 18–20); 56 (C. 93).
- Metopeurum borystenicum* Bozhko sp. n. – 35 (C. 22); 42 (C. 128–129, рис. 21); 56 (C. 92).
- Metopeurum matricariae* Bozhko sp. n. – 35 (C. 22); 42 (C. 129–131, рис. 22); 56 (C. 95–96).
- Metopeurum medvedevi* Bozhko sp. n. – см. *Macrosiphoniella (Ramitrichophorus) medvedevi* Bozhko sp. n.
- Microsiphum proceae* Bozhko sp. n. – 42 (C. 133–134, рис. 25: *Microsiphon*); 56 (C. 88).
- Microsiphum ptermicae minus* Bozhko ssp. n. – 42 (C. 134–135: *Microsiphon*); 56 (C. 93).
- Microsiphum pyrethri* Bozhko sp. n. – 42 (C. 124, рис. 24: *Microsiphon*); 56 (C. 55).
- Myzodes rubioides* Bozhko sp. n. – 56 (C. 73, рис. 168).
- Neaphis procerae* Bozhko sp. n. – см. *Coloradoa (Neaphis) procerae* Bozhko sp. n.
- Paracleptus cimiciformis panicumi* Bozhko ssp. n. – 56 (C. 24, рис. 24).
- **Plectrichophorus helichrysi* Bozhko sp. n. – 56 (C. 95, рис. 67); 61 (C. 610).

- Protolachnus tauricus* Bozhko sp. n. – 33 (C. 209: in litt., рис. 4: *Eulachnus tauricum* Bozhko sp. n.); 38 (C. 5–8, рис. 1: *Eulachnus tauricum* Bozh.); 61 (C. 524).
- Pterocallis corylicola* Bozhko sp. n. – 26 (C. 138: на лещине).
- Ramitrichophorus* (= *Metopeurum*) *medvedevi* Bozhko sp. n. – см. *Macrosiphoniella* (*Ramitrichophorus*) *medvedevi* Bozhko sp. n.
- Ramitrichophorus paradoxus* Bozhko sp. n. – см. *Macrosiphoniella* (*Ramitrichophorus*) *paradoxa* Bozhko sp. n.
- Rungisia aegilopsis* Bozhko sp. n. – 34 (C. 227–228: in litt., рис. 2: *Rungisia aegilopsii* Bozhko sp. n.); 38 (C. 12–13, рис. 6); 56 (C. 58, рис. 133: *Rungisia aegilopsii* Bozhko sp. n.); 61 (C. 544).
- Rungisia praecocis* Bozhko sp. n. – 35 (C. 21); 56 (C. 61, рис. 134).
- Semaphis coniumi* Bozhko sp. n. – 56 (C. 69).
- Smiela syreniae* Bozhko sp. n. – 32 (C. 49); 35 (C. 22–23); 42 (C. 138–140, рис. 28–29); 56 (C. 100, рис. 71); 61 (C. 592).
- **Staegeriella asperulae* Bozhko sp. n. – 56 (C. 74: in litt., рис. 162); 61 (C. 595).
- Staticobium gmelini* Bozhko sp. n. – 13 (C. 228–229, рис. 1а-в); 34 (C. 235); 35 (C. 23); 38 (C. 36, рис. 33); 56 (C. 97); 61 (C. 613: *Staticobium gmelini* Bozh. (= *Staticobium insularum* Bozh., = *Staticobium strongilosiphon* Bozh.)).
- Staticobium insularum* Bozhko sp. n. – 35 (C. 23); 38 (C. 36, рис. 32); 56 (C. 97–98); 61 (C. 613: *Staticobium gmelini* Bozh. (= *Staticobium insularum* Bozh., = *Staticobium strongilosiphon* Bozh.)).
- Staticobium latifolii* Bozhko sp. n. – 13 (C. 229, рис. 1г-е: *Turanaphis latifolia* Bozhko sp. n.); 14 (C. 126: *Turanaphis latifolia* Bozh.); 28 (C. 182: *Turanaphis latifoliae* Bozh.); 32 (C. 49: *Staticobium* (= *Turanaphis*) *latifoliae* Bozh.); 34 (C. 235: *Staticobium* (= *Turanaphis*) *latifoliae* Bozh.); 35 (C. 23: *Staticobium latifoliae* Bozh.); 38 (C. 35, рис. 31: *Staticobium latifoliae* Bozh.); 56 (C. 97); 61 (C. 613: *Staticobium latifolii* Bozh. (= *Staticobium latifoliae* Bozh., = *Staticobium latifolii caspium* Bozh., = *Staticobium latifolii tauricum* Bozh.)).
- Staticobium latifolii caspium* Bozhko ssp. n. – 35 (C. 23); 38 (C. 34–36, рис. 31: *Staticobium latifoliae caspium* Bozhko ssp. n.); 56 (C. 98); 61 (C. 613: *Staticobium latifolii* Bozh. (= *Staticobium latifoliae* Bozh., = *Staticobium latifolii caspium* Bozh., = *Staticobium latifolii tauricum* Bozh.)).
- Staticobium latifolii tauricum* Bozhko ssp. n. – 33 (C. 215: in litt., рис. 9–10: *Staticobium tauricum* Bozhko sp. n.); 38 (C. 30–31, 36, рис. 28, 29: *Staticobium tauricum* Bozhko sp. n.); 56 (C. 98); 61 (C. 613: *Staticobium latifolii* Bozh. (= *Staticobium latifoliae* Bozh., = *Staticobium latifolii caspium* Bozh., = *Staticobium latifolii tauricum* Bozh.)).
- Staticobium limonii caucasicum* Bozhko ssp. n. – 38 (C. 32–34, рис. 30); 56 (C. 97, рис. 69); 61 (C. 613).
- Staticobium strongilosiphon* Bozhko sp. n. – 34 (C. 235: in litt., рис. 6); 38 (C. 28, 30, рис. 25–27); 56 (C. 97); 61 (C. 613: *Staticobium gmelini* Bozh. (= *Staticobium insularum* Bozh., = *Staticobium strongilosiphon* Bozh.)).
- **Therioaphis tenera frutex* Bozhko ssp. n. – 56 (C. 35); 61 (C. 538: *Therioaphis tenera* Aiz. ssp. *frutex* Bozh.).
- Therioaphis trifolii albae* Bozhko ssp. n. – 36 (C. 25: *Therioaphis* (*Pterocallidium*) *trifolii albae* Bozhko ssp. n.); 56 (C. 17–18); 61 (C. 537: *Therioaphis trifolii* Mon. ssp. *albae* Bozh.).
- Thripsaphis striata* Bozhko sp. n. – 32 (C. 47: in litt., рис. 4: *Thripsaphis* (?) *striata* Bozhko sp. n.); 38 (C. 8–9, рис. 2, 3); 56 (C. 61, рис. 140: *Subbacillaphis striata* Bozhko sp. n.); 57 (C. 538).
- Toxopterina linorum* Bozhko sp. n. – 56 (C. 19).
- Tuberculoides petraeae* Bozhko sp. n. – 33 (C. 211: in litt., рис. 5); 38 (C. 9 10, рис. 4); 56 (C. 46: *Tuberculoides annulatus* Hurt.).
- Turanaphis latifolia* Bozhko sp. n. – см. *Staticobium latifolii* Bozhko sp. n.
- Xerobion inthyi* Bozhko sp. n. – 42 (C. 119–122, рис. 11–13); 56 (C. 86).

Харьковская государственная академия культуры
Институт экспериментальной и клинической ветеринарной медицины УААН